

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวสอดคล้องกับหลักปฎิญาญาสากลข้อ 8 ที่ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งคนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย และเป็นช่องทางที่จะเอื้ออำนวยให้จำเลยในคดีอาญาได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยรัฐ ตามหลักความรับผิดชอบของรัฐ ประเทศไทยจึงจัดให้มีการเยียวยาความเสียหาย อันเป็นเรื่องรัฐสวัสดิการ (Stage Welfare) เพื่อเป็นการเยียวยาจำเลยที่ได้รับผลร้ายจากการดำเนินกระบวนการคดีอาญาที่ผิดพลาด (Wrongful Conviction) รัฐจะเยียวยาความเสียหายเป็นตัวแทนเพื่อบรรเทาความเสียหายนั้น จากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด (Miscarriage of Justice) โดยค่าทดแทนที่เป็นตัวแทน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าตอบแทนกรณีถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากการถูกดำเนินคดีอาญา หรือค่าขาดประโยชน์ระหว่างที่ไม่สามารถทำมาหาได้ตามปกติ ผู้ใช้สิทธิต้องยื่นคำขอภายในหนึ่งปี โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ และมีคำสั่งในการกำหนดค่าตอบแทน ค่าทดแทน ให้แก่ผู้ยื่นคำขอ กรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ได้

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กำหนดเงื่อนไขที่จำเลยจะสามารถยื่นคำขอใช้สิทธิได้ไว้ในมาตรา 20 แต่การพิจารณาสีทธิมีปัญหาในการตีความเงื่อนไขสำคัญของกฎหมาย ตามมาตรา 20(3) คือต้องมีหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด ซึ่งแทบจะไม่มีคดีใดเลยที่ศาลจะพิพากษายกฟ้องโดยให้เหตุว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ เว้นแต่มีหลักฐานชัดเจนในชั้นพิจารณาที่จะชี้ชัดว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดหรืออาจพบผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเท่านั้น ส่วนใหญ่เหตุที่ศาลพิพากษายกฟ้องเพราะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย

จากเงื่อนไขทางกฎหมายที่กล่าวมาทำให้คณะกรรมการที่ทำหน้าที่พิจารณาจ่ายค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตีความเคร่งครัดตามตัวอักษร จึงทำให้จำเลยเป็น

ส่วนน้อยที่จะได้รับการเยียวยา อันเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ที่รัฐต้องเยียวยาผู้ถูกดำเนินคดีที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด ตามหลักความรับผิดชอบโดยรัฐ (strict enterprise liability)

หน้าที่ของคณะกรรมการต้องค้นหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยในคดีใดเป็นศิขา หรือจำเลยในคดีใดเป็นสีกา ซึ่งเป็นการยากที่คณะกรรมการจะพิสูจน์ได้จากการศึกษาจากสำนวนคดีอาญา หากประกอบกับวาระที่มีการประชุมในเดือนละหนึ่งครั้ง กับคดีที่ต้องพิจารณาจากทั่วประเทศ เป็นการไม่เพียงพอที่จะสามารถพิสูจน์จนสิ้นสงสัยในรายละเอียดของคดีได้อย่างถ่องแท้ แม้ว่าคณะกรรมการพิจารณาจากสำนวนที่มีการถ่วงดุลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม แต่คณะกรรมการย่อมไม่สามารถเข้าถึงข้อเท็จจริงหรือสภาพแวดล้อมภายในคดีได้ หากเปรียบเทียบกับศาลซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคดีนั้นๆ มาแต่ต้น ศาลย่อมเข้าใจรายละเอียดในข้อเท็จจริงได้มากกว่า เพราะผลของการวินิจฉัยเกิดจากการกระทำของจำเลย ข้อเท็จจริงในคดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ หากผู้พิจารณาเข้าไม่ถึงข้อเท็จจริงได้อย่างถ่องแท้แล้ว จะเป็นหนทางให้รัฐหลีกเลี่ยงการช่วยเหลือจำเลยที่สมควรได้รับการเยียวยา ถ้ายังไม่ดำเนินการแก้ไขผลร้ายจะเกิดขึ้นกับจำเลยต่อไป อันเป็นการขัดต่อหลักแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งมีที่มาจากหลักการขององค์การสหประชาชาติ จากการตรากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (UN International Covenant on Civil and Political Rights) มาตรา 14(6) มีใจความสำคัญว่า บุคคลใดต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด และหากปรากฏต่อมามีการกลับแก้คำพิพากษาหรือมีการอภัยโทษ เพราะเหตุที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิดเนื่องจากพบพยานหลักฐานใหม่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นส่วนรู้เห็นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในการปิดปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น

เมื่อทำการเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่มีการบัญญัติการจ่ายค่าทดแทนแก่จำเลยหรือบุคคลซึ่งถูกดำเนินคดีอาญา เช่น กฎหมายเยอรมัน และกฎหมายญี่ปุ่น ในการพิจารณาค่าทดแทน กฎหมายเยอรมัน องค์การในการพิจารณาและวิธีใช้ค่าทดแทน โดยหลักศาลเป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณา และตัดสินใจเกี่ยวกับหน้าที่ในการทดแทนความเสียหายจากคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งยุติกระบวนการพิจารณาแล้ว

หากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเนื้อหาในมาตรา 20 (3) และกำหนดให้ศาลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาสีทธิของจำเลยที่จะได้ค่าทดแทนตามกฎหมายหรือไม่ เพราะการฟังความในชั้นพิจารณา ศาลย่อมเป็นผู้ทราบเรื่องราวในคดีทั้งหมด และมีความเข้าใจคดีเป็นอย่างดีเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ศาลทำการชั่งน้ำหนักพยาน โดยจะส่งผลดีต่อจำเลยผู้บริสุทธิ์ เมื่อคดีมีความ

ชัดแจ้งจากคำสั่งของศาลแล้ว กระบวนการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา จะต่อเนื่องและไม่เป็นการทำงานที่ซ้ำซ้อนกับคณะกรรมการที่จะต้องมาพิจารณาในข้อเท็จจริงแห่งคดีอีกครั้งหนึ่ง คณะกรรมการก็จะพิจารณาเพียงกรอบของค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในคดีอาญา อันเป็นการลดขั้นตอนในการพิจารณา ทำให้จำเลยผู้บริสุทธิ์ได้รับการเยียวยารวดเร็วขึ้น หากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้มีเงื่อนไขกว้างกว่าเดิมอันเป็นการเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจในการตีความในการจ่ายค่าทดแทนแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ได้มากกว่าเดิม จะเป็นการสอดคล้องกับสิทธิที่จำเลยควรได้รับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเพื่อคุ้มครองสิทธิที่จำเลยผู้บริสุทธิ์ที่สมควรจะได้รับการเยียวยาจากรัฐ การพิจารณาสีหัตถ์ดังกล่าวจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเลยผู้บริสุทธิ์สมควรได้รับ

5.2 ข้อเสนอแนะ

ควรทำการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้การใช้งานในเชิงเยียวยาจากรัฐ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันที่ควรทำหน้าที่ในการพิจารณาให้สอดคล้องกัน เพื่อเป็นไปตามตามรัฐธรรมนูญอันเป็นการรองรับสิทธิของจำเลย เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

1. แก้ไขมาตรา 20 (3) จากเดิม “ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด” โดยแก้ไขเป็นมาตรา 20(3) “มีการถอนฟ้องระหว่างดำเนินคดี หรือศาลพิพากษายกฟ้อง”

2. องค์กรที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาว่าจำเลยสมควรได้รับค่าทดแทนหรือไม่ ควรให้ศาลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณา โดยศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาต้องเป็นศาลที่ทำการพิพากษายกฟ้องคดีนั้นๆ พิจารณาสั่งว่าจำเลยสมควรได้รับค่าทดแทนหรือไม่ แต่การพิจารณาว่าจะได้รับค่าทดแทนเป็นจำนวนเท่าไร ให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาตามเดิม

ให้ทำการแก้ไขมาตรา 7 โดยทำการเพิ่มเติมวรรคแรกว่า “ศาลที่มีคำพิพากษาคดีถึงที่สุดยกฟ้องจำเลย ทำหน้าที่พิจารณาคำขอค่าทดแทนของจำเลยในคดีอาญา” และใช้ความเดิมเป็นวรรคสองต่อไป

3. แก้ไขอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตามมาตรา 8 (1) จากเดิม “พิจารณาอนุมัติ คำตอบแทน คำทดแทน และค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้” แก้ไขเป็น “พิจารณาอัตราค่าตอบแทน คำทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้”

4. แก้ไขวิธีการยื่นคำร้องขอตามมาตรา 22 จากเดิม “ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทนายทซึ่ง ได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับคำตอบแทน คำทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่น คำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงาน ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้องเพราะปรากฏ หลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือวันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี”

แก้ไขเป็นมาตรา 22 “ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทนายทซึ่ง ได้รับความเสียหายที่มีสิทธิ ขอรับคำตอบแทน คำทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อศาลที่มีพิพากษาคดี ถึงที่สุดว่าคดีไม่มีมูล หรือศาลมีคำสั่งยกฟ้อง หรือมีการวินิจฉัยว่าไม่มีโทษ ภายในระยะเวลาหนึ่งปี นับแต่ที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือวันที่มี คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นให้ยกฟ้อง แล้วแต่กรณี”

และแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 จากเดิมบัญญัติ ว่า “ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดก็ดี การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดก็ดี คดีขาดอายุความ แล้วก็ดี มีเหตุผลตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษก็ดี ให้ศาลยกฟ้อง โจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้

เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิด และไม่มีการยกเว้นโทษตามกฎหมาย ให้ศาลลงโทษ แก่จำเลยตามความผิด แต่เมื่อเห็นสมควรศาลจะปล่อยจำเลยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้”

เพิ่มเติมมาตรา 185 เป็น “ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดก็ดี การกระทำของจำเลย ไม่เป็นความผิดก็ดี คดีขาดอายุความแล้วก็ดี มีเหตุผลตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษก็ดี ให้ศาลยกฟ้อง โจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึง ที่สุดก็ได้ เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว หากศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์สมควรได้รับคำทดแทน ให้ศาลสั่ง ให้จำเลยได้รับคำทดแทนพร้อมกับการพิพากษาคดี ศาลจะสั่งกำหนดสิทธิเกี่ยวกับคำทดแทนให้แก่ จำเลยนั้นๆ

เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิด และไม่มีการยกเว้นโทษตามกฎหมาย ให้ศาลลงโทษ แก่จำเลยตามความผิด แต่เมื่อเห็นสมควรศาลจะปล่อยจำเลยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้”